

Trump Közel-Kelete

3. rész

Megindult a béke dominó?

Nagy Dávid, kutató, Danube Institute

Izrael békemegállapodása az Egyesült Arab Emírségekkel és Bahreinnel – vagyis az „Ábrahám egyezmény” – mindenképp meghatározta az elmúlt hónapok Közel-Keletről szóló híreit. Nemcsak az aláíró felek, de Donald Trump térségre vonatkozó, sokat vitatott békevíziója szempontjából is jelentős eseményként könyvelhető el az egyezmény, amelyet az amerikai elnök „egy új Közel-Kelet” születéseként értékelt. Az esemény pedig valóban történelmi, hiszen 26 év telt el a legutóbbi arab országgal – Jordániával – történő békekötés óta, amire Izrael újabb térségbeli országokkal tárgyalásztalhoz ülhetett megállapodást kötni. A következő megegyezésre azonban valószínűleg nem kell majd ennyit várni, hiszen Benjamin Netanjahu és Donald Trump is többször kiemelte, hogy a következő hónapokban Izrael számos másik országgal történő békekötésének lehetünk majd szemtanúi. Cikksorozatunk utolsó részében a két Öböl-menti ország és Izrael közti megállapodásról, annak körülményeiről, valamint a következő potenciális békekötő országokról írunk.

A nagy Netanjahu blöff

A nyár során mind az izraeli, de a nemzetközi sajtót is Benjamin Netanjahu azon eltökéltnek vélt szándéka foglalkoztatta, miszerint Izrael a Júdea és Szamária területén lévő, de zsidók által lakott telepeket mihamarabb annektálná. Erre egyébként Trump béketerve alapján mind lehetősége mind pedig az Egyesült Államok támogatása is meglett volna, amely által a Nyugati-partnak is nevezett terület 30%-át magához csatolhatta volna a zsidó állam. A bejelentés nagy médiavisszhangot és annál kevesebb támogatást kapott, még egyébként az elnököt leginkább támogatók köréből is, amely persze nem meglepő. Az annektálás Izrael biztonsági érdekei számára is több szempontból kockázatot jelentett volna – a telepek védelmének megszervezése, a döntés utáni akár erőszakos tiltakozások a palesztinok részéről – nem beszélve arról, hogy a döntés miatt a nemzetközi közösség újabb megbélyegzésével és kiközösítésével nézhetett volna szembe az ország. Ami azonban ennél is fontosabb, hogy egy esetleges annektálás gátat szabott volna Izrael egyre konszolidálódó kapcsolatainak a térség több országával is, amely az országot újra egy mély elszigeteltségbe taszította volna a Közel-Keleten. De erről Netanjahu nem tudott?

Szakértők szerint az elnök igenis tudott az annektálás megvalósításának rendkívül negatív hatásairól és eziránti sürgető eltökélttsége egy rendkívül jól időzített blöff volt. Egyrészt ezáltal kiugrathatta azon országok vezetőit a rejtettségből, akik egyébként informális módon és leginkább biztonságpolitikai és gazdasági érdekeik mentén évek óta egyre mélyebb kapcsolatot építettek ki Izraellel. Másrészt nem csak megsürgette, de egy nagyon jól kijátszható legitimációs ütőkártyát adott az Izraellel megegyezni kívánó felek kezébe. Az Egyesült Arab Emírségek és Bahrein a békekötésért cserébe egyes források szerint a tervezett annektálás felfüggesztését is kérték az izraeli féltől, amely teljesülni is látszik, a két monarchia vezetői pedig könnyen föltüntethetik magukat a palesztin nép védelmezőjeként, ezáltal elhallgattatva a békekötés miatti, egyébként elenyésző mértékű elitélő hangokat mind az Arab Liga országai, mind saját állampolgáraik részéről. Így Netanjahu, egy jelenleg több szempontból is hátrányos területi gyarapodás helyett valódi politikai eredményekkel járó megállapodások megkötését tudta elérni.

Ábrahám békéje

Izrael Egyesült Arab Emírségekkel és Bahreinnel való megállapodásának neve - „Ábrahám-egyezmény” – és ezáltal a közös pátriárka kiemelése remek utalás lehet arra, hogy az három ország az ellentétek helyét a következőkben inkább értékeik és érdekeik hasonlóságára igyekszik koncentrálni. A közös ősatya mellett persze más tényező is hozzájárult, hogy a két Öböl-menti ország megegyezhessen Izraellel. A megállapodást elősegítő legmeghatározóbb közös nevező a két ország Izraelhez fűződő viszonyában, hogy számos más arab országgal ellentétben, egyikük sem állt soha hadban a zsidó állammal annak 1948-as megalakulása óta. Mindkét Öböl-menti ország Iránt látja legnagyobb veszélyforrásként a térség stabilitása szempontjából, akinek atom- és rakéta programja jelentős fenyegetést jelent számukra és Izrael számára egyaránt. Az izraeli innovációs és technológiai tudástőke, de méginkább a legfejlettebb amerikai-izraeli haditechnikai eszközök importálása pedig mindkét fél számára elsősorú szempont. Továbbá a két Öböl-ország vezetői fölismerték, hogy biztonsági érdekeik erősítéséhez szükséges, de a térségből egyre visszahúzódóbb Egyesült Államok eléréséhez Jeruzsálemen keresztül vezethet az út.

Az Emírségek és Izrael közti növekvő informális politikai és biztonsági együttműködés majd' egy évtizedre tekint vissza, nyilvánosságot azonban csak az utóbbi években kaphatott. Ennek fontos eseménye volt többek között, hogy 2015-ben Izrael állandó irodát nyitott az Abu-Dzabi-i székhelyű Nemzetközi Megújuló Energia Ügynökségben, vagy Benjamin Netanjahu nyilvános találkozója 2018-ban az EAE nagykövetével Washingtonban. A monarchia Izraelhez hasonlóan az Egyesült Államok támogatására támaszkodik biztonságának megőrzése érdekében, amelyre legnagyobb veszélyt Iránban látja, akivel egyébként területi vitái is vannak néhány sziget kapcsán a Hormuzi-szorosnál. Az békemegállapodás aláírásával az Egyesült Arab Emírségek valószínűleg az amerikai Lockheed Martin által gyártott, F-35-ös vadászgépek vásárlására is lehetőséget kap Izrael hallgatólagos beleegyezésével.

Bahrein szintén egyre inkább nyilvánosság előtt is vállalta Izraellel kapcsolatos támogató álláspontját, melynek egy remek példája azon eset, amikor Khalid bin Ahmed al-Khalifa külügyminiszter kiállása Izrael önvédelmi joga mellett Twitteren, mikor az az iráni támogatottságú bázisokra mért légitámadást Szíriában, valamint a külügyminiszter szintén többször kifejezte, hogy Izraelnek igenis helye van a Közel-Keleten. Bahrein szolgált egyébként helyszínül annak a workshopnak is, amelyen a Trump-béketerv gazdasági dimenzióit mutatták be a térség országainak vezetői számára azzal a szándékkal, hogy növelje a terv regionális támogatottságát. Egy belső forrás szerint¹ egyébként Izrael 2009 óta titkos diplomáciai kapcsolatot tart fenn Bahreinnel, fedéseben egy pénzügyi és befektetési tanácsadó cégen keresztül. A cég amellest, hogy jelentős üzleti megállapodások megkötését segítette elő izraeli vállalatok számára Bahreinben, a két ország kormánya között is kommunikációs csatornát biztosított. A forrás szerint a Manama-i vállalat annyira sikeresen végezte tevékenységét, valamint kapcsolatépítésével olyan infrastruktúrát épített ki, hogy szinte csak a cégtábláját kell majd kicserélni izraeli nagykövetség felíratra.

Szeptember 15-én az Egyesült Arab Emírségek és Bahrein is kétoldalú megállapodást írt alá Izraellel a kapcsolataik normalizálásáról, amelyet tanúként Donald Trump aláírásával látott el. A „Béke, Diplomáciai Kapcsolatok és Teljes Normalizáció Szerződése” névvel illetett dokumentum tartalmát tekintve többek között olyan területeken nyújt együttműködési lehetőséget, mint az egészségügy, energia- és vízbiztonság, mezőgazdaság, tudomány és úrkutatás. A megállapodás persze leginkább

¹ Barak Ravid: Israel's secret embassy in Bahrain, Axios; 2020

<https://www.axios.com/israel-secret-embassy-bahrain-d5cd012a-51a7-40bc-a7a3-6426ffa15dcf.html>

egy olyan lehetőség és keret, amelynek valódi együttműködéssel és tartalommal való megtöltése az aláíró feleken múlik majd. Amely valószínűleg meg is fog történni és gyümölcsözőbb kapcsolatra és szorosabb együttműködésre lehet számítani az aláíró felek között, mint ami az Izrael Egyiptommal és Jordániával kötött, gyakran „hűvös békének” is nevezett megállapodásainak elmúlt évtizedeit jellemzi, hiszen máris több területű együttműködés megkezdéséről olvashatunk jelen országok között.

Miközben a felek Washingtonban a szerződést írták alá, a Hamasz Gázából 13 rakétát lőtt ki Izraelre, jelezve, hogy a palesztin-izraeli probléma megoldása még várat magára. Viszont ezzel szintén remekül szemléltették nemcsak a két fél közti konfliktus természetét, hanem a palesztin fél azon hozzáállását bármilyen Izraellel kötendő békéhez, melyet évtizedek óta követ. Ezen hozzáállást pedig úgy tűnik több – a palesztinokat eddig feltétlenül támogató – szunnita arab ország is kezdi megelégedni, és az arab világ konszenzusa a palesztin-izraeli viszony rendezésében megbomlani látszik. Így ezen országok nem fogadják el tovább a palesztin vétőt, ha saját biztonságukról és stabilitásukról van szó, amely kérdésekben számos érdekük azonos Izraellel. A térség geopolitikai átalakulásának és a palesztinok következetes elutasító magatartásának köszönhetően pedig a palesztin ügy egyre inkább marginalizálódni látszik a térség nemzetközi kapcsolatait illetően.

Kérem a következőt!

Mind Washington, mind pedig Jeruzsálem gyakran hangoztatja, hogy a közeljövőben számos ország fogja még követni az Emírségek és Bahrein példáját és állíthatja helyre diplomáciai kapcsolatait Izraellel. Donald Trump ezzel kapcsolatos legutóbbi interjújában² „öt, nyolc, de akár tíz országról” beszélt, amelyekkel Izrael az Egyesült Államok segítségével békét köthet. Ezért megpróbáltunk egy listát készíteni azon országokról, amelyek a rendelkezésre álló információk alapján hamarosan szintén megegyezhetnek a zsidó állammal a kapcsolataik normalizálásáról.

Szudán

Szudán 335 millió dollárt kifizetését jelentette be a terror amerikai áldozatai számára, amelyre reagálva Donald Trump kijelentette, hogy kész levenni a kelet-afrikai országot a terrorizmust támogató államok listájáról. Washington szintén igyekszik Szudánt az Izraelhez fűződő kapcsolatának normalizálása felé terelni, amelyért valószínűleg gazdasági segélyeket kaphat az Abdalla Hamdok átmeneti kormánya által vezetett ország. Egyedül talán éppen ebben az átmeneti kormányban kialakult ellentét Izraelt illetően az, ami kissé késleltetheti a kapcsolatok normalizálását. – *update: a cikk megírása közben egyébként megtörtént Szudán és Izrael megegyezése*

Szaúd-Arábia

Nem kérdés, hogy a következő normalizációs szerződés aláírására Szaúd-Arábia megnyerése jelentené a legnagyobb diplomáciai sikert mind Trump, mind Netanjahu számára. A szaúdi olajmonarchia, mint az Iránnal szembeni ellenállás legnagyobb élharcosa és a szunnita blokk vezetője a térség egyik legbefolyásosabb regionális nagyhatalma, Izraellel való megállapodása pedig olyan precedenst teremtene, amelyet a legtöbb szunnita ország valószínűleg követne. Az elmúlt években több, Izrael számára is pozitív hatással bíró reform és enyhülés jellemezte Szaúd-Arábiát mind belügyeit, mind külpolitikáját tekintve, amelyek leginkább a trónörökös koronaherceg Mohamed bin Szalmán nevéhez és intézkedéseire fűződnek. Ilyen például a koronaherceg kijelentése, miszerint a zsidóknak joguk van saját hazához, amely és néhány másik Izraellel kapcsolatos pozitív

² „Trump: Up to 10 countries set for peace with Israel, ‘largely after’ elections”, TOI, 2020

<https://www.timesofisrael.com/trump-says-up-to-10-middle-east-countries-lining-up-to-normalize-with-israel/>

megnyilvánulása miatt egyébként többen cionistának bélyegezték a trónörökös.³ Szintén az enyhülésnek bizonyítéka az a nagy sajtóvisszhangot kapott esemény, amikor a Mekki nagymecset imámja Mohammed zsidókkal szemben tanúsított pozitív hozzáállásáról tanított, amely egyesek szerint a társadalom ráhangolásának jele a két ország közti megállapodásra. De így értékelhető a szaúdi légtérhasználat engedélyezése is az Izrael és Egyesült Arab Emírségek közti repülőjáratok számára, illetve a határozottan elítélő hangvételű nyilatkozat hiánya szaúdi részről Izrael és az Öböl-országok normalizációjával kapcsolatban. A monarchia politikai és vallási helyzete azonban rendkívül összetett, amely megnehezíti és a nagyon közeli jövőben mégis valószínűtlenné teheti a diplomáciai kapcsolatok helyreállítását közte és Izrael között. A királyi család tisztában van a szűkös manőverezési lehetőségével a szélsőséges és keményvonalas vallási mozgalmak között, amelyek továbbra sem támogatják a nyitást Izrael felé, valamint, hogy legitimitációjuk nagyban függ az iszlám számára két legszentebb mekka és medinai mecsetek őrzőjének szerepével. Így Szaúd-Arábia más térségbeli országok Izrael felé való lépésére várva, valamint az ezekre jövő hazai és térségbeli reakciókat figyelve, leghamarabb az amerikai elnökválasztás utáni hónapokban ülhet tárgyalóasztalhoz Izraellel.

Omán

Több forrás szerint Omán lehet az egyik következő ország a térségből, aki normalizálhatja kapcsolatait Izraellel, amelyre esélyeit növeli a két monarchiához hasonló helyzete a zsidó államot illetően. Hiszen szintén soha nem állt háborúban, és az arab világ peremállamaként nincs is nyílt konfliktusa Izraellel. Benjamin Netanjahu és feleségének látogatása az ománi szultánnál 2018-ban pedig a két ország közti kapcsolatépítésének tagadhatatlan eseménye volt. Omán egyébként Szudánhoz hasonlóan üdvözölte Izrael megállapodását a két Öböl-menti országgal.

Marokkó

A jelentős zsidó kisebbséggel rendelkező Marokkót néhány forrás a „békedominó” következő országának tartja. Egy ilyen megegyezés pedig valószínűleg a nyugat-szaharai területek fölötti marokkói fennhatóság elismerésével összefüggésben születhet majd meg, amelyet mind az Egyesült Államok mind Izrael megtehet a békéért cserébe.

Libanon

A koronavírus miatt méginkább elmélyülő gazdasági gondokkal küzdő ország októberben tárgyalásokat kezdett Izraellel tengeri határaik tisztázásáról, valamint a tenger alatti gáz- és olajmezők kitermelési- és tulajdonjogairól. Persze valószínűleg a két ország közti békekötés még sokáig várthat magára, hiszen – ellentétben az öböl-menti országokkal - Izrael 1948-as fennállása óta a háborúk és katonai konfliktusok határozták meg a két ország viszonyát. Nem beszélve a hírhedten Izrael-ellenes Hezbollah terrorszervezet jelentős katonai és politikai befolyásáról a cédrusok országában, amely csak tovább nehezíti a kapcsolatok újra értelmezését. Mindenesetre a határviták rendezése mindkét fél reménységei szerint, ha békét nem is, de új fejezetet jelenthet a két ország közti kapcsolatokban.

Kuvait

Ha nem is tudjuk pontosan megmondani, ki lesz a következő ország, aki kapcsolatait normalizálja Izraellel, azt tudhatjuk ki lesz az utolsó. Kuvait a palesztin ügyet az arab világ legfontosabb ügyének

³ Motasem A Dalloul: Is Mohammad Bin Salman a Zionist?; MEMO, 2020

<https://www.middleeastmonitor.com/20200127-is-mohammad-bin-salman-a-zionist/>

tartva leszögezte, hogy nem változtat Izrael iránti viszonyán, sőt elítélte azokat az államokat, akik megállapodást kötöttek a zsidó állammal kijelentve, ő lesz az utolsó, aki így fog tenni.

Források

L. Harkov, T. Lazaroff, K. A. Toameh: Gantz orders IDF to prepare for annexation at once, JP; 2020
<https://www.jpost.com/breaking-news/gantz-signals-support-for-annexation-permanent-borders-for-israel-629938>

Charles Lipson: What Bahrain's deal with Israel really means, Spectator; 2020
<https://spectator.us/bahrain-israel-peace-deal-trump-middle-east-iran/>

David M. Halbfinger, Ronen Bergman: Shifting Dynamics of the Mideast Pushed Israel and U.A.E. Together, NYT; 2020
<https://www.nytimes.com/2020/08/15/world/middleeast/israel-uae-netanyahu-arabs.html>

David M. Halbfinger: In Arab States' Embrace, Israelis See a Reshaped Mideast, NYT; 2020
<https://www.nytimes.com/2020/09/13/world/middleeast/israel-bahrain-mideast-persian-gulf.html>

Esther Solomon: A Brave New Middle East? Top Experts Delve Into Israel-UAE-Bahrain Accords; Haaretz; 2020
<https://www.haaretz.com/israel-news/EXT-INTERACTIVE-a-brave-new-middle-east-top-experts-break-down-momentous-israel-uae-bahrain-accord-1.9157511>

The Abraham Accords, U.S. DOS; 2020
<https://www.state.gov/the-abraham-accords/>

Chuck Freilich: Trump Just Outed the anti-Iran Axis, Haaretz; 2020
<https://www.haaretz.com/middle-east-news/.premium-trump-just-outed-the-anti-iran-axis-1.9160966>

Motasem A Dalloul: Is Mohammad Bin Salman a Zionist?; MEMO, 2020
<https://www.middleeastmonitor.com/20200127-is-mohammad-bin-salman-a-zionist/>

Barak Ravid: Israel's secret embassy in Bahrain, Axios; 2020
<https://www.axios.com/israel-secret-embassy-bahrain-d5cd012a-51a7-40bc-a7a3-6426ffa15dcf.html>